

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

فضایل و برکات

نماز شب

در دنیا و آخرت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فضایل و برکات نماز شب در دنیا و آخرت شامل آیات، روایات، قصص و حکایات

نویسنده:

محمد جواد مهری

ناشر چاپی:

نبوغ

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۹	فضایل و برکات نماز شب در دنیا و آخرت شامل آیات، روایات، قصص و حکایات
۹	مشخصات کتاب
۹	اشاره
۱۳	فهرست مطالب
۱۹	مقدمه
۲۳	بخش اول: اهمیت نماز شب
۲۳	اشاره
۲۵	اهمیت شب زنده داری و سحرخیزی
۲۹	حدیث اول:
۳۰	حدیث دوم:
۳۰	حدیث سوم:
۳۱	حدیث چهارم:
۳۱	حدیث پنجم:
۳۲	معنای تهجد و کیفیت نماز شب
۳۷	الف - نماز شب در قرآن
۳۷	آیه اول
۳۸	آیه دوم
۳۸	آیه سوم و چهارم
۳۹	آیه پنجم، ششم و هفتم
۳۹	آیه هشتم
۴۰	آیه نهم
۴۰	آیه دهم
۴۱	آیه یازدهم

۴۱	آیه دوازدهم:
۴۲	ب - نماز شب در احادیث
۴۷	بخش دوم: فضائل و برکات نماز شب
۴۷	اشاره
۴۹	فضائل و برکات نماز شب
۴۹	استجابت دعا
۴۹	فراخوان عمومی
۵۰	هرچه بخواهند به او می دهند
۵۰	باعث سلامت جسم
۵۰	باعث زیبایی صورت
۵۱	بهره مند شدن از نور خدا
۵۱	حُسن اخلاق و فراوانی روزق و...
۵۱	از بین بردن گناهان روز
۵۲	موجب مباحات خداوند
۵۲	ثواب آن را کسی نمی داند
۵۵	هفت صف از ملائکه در پشت سر او
۵۵	نیکو بودن صورت
۵۵	موجب صحت جسم
۵۶	جزو بهترینان
۵۶	مغبون نبودن
۵۶	افتخار مؤمن
۵۷	شرف مؤمن
۵۷	روشنی دل
۵۸	موانع شب خیزی
۶۱	بخش سوم: حکایت هایی از اولیاء خدا پیرامون نماز شب
۶۱	اشاره

- ۶۳ ..... نماز شب در قصص و حکایات
- ۶۴ ..... پیامبر و نماز شب
- ۶۵ ..... نماز حضرت علی علیه السلام
- ۶۶ ..... نماز امام حسین علیه السلام در شب عاشورا
- ۶۶ ..... عابدترین مردمان، فاطمه الزهرا علیها السلام
- ۶۷ ..... استجابت دعای محمدتقی مجلسی رحمه الله
- ۶۸ ..... دنیا و آخرت در نماز شب
- ۶۹ ..... زینب علیها السلام و نماز شب
- ۶۹ ..... نماز شب آقای نجفی قوچانی رحمه الله
- ۷۰ ..... نماز شب خوانان
- ۷۰ ..... نماز شب امام خمینی رحمه الله
- ۷۱ ..... بیدار کردن برای نماز شب
- ۷۱ ..... جاری شدن آب در وسط بیابان
- ۷۲ ..... مقید بودن آیتالله شهید قدوسی رحمه الله
- ۷۳ ..... حالات شهید مطهری در نماز شب
- ۷۴ ..... هم صدا شدن در و دیوار
- ۷۴ ..... نماز علامه امینی رحمه الله
- ۷۵ ..... عالمی که در بستر نخوابید
- ۷۵ ..... مقید بودن به نماز شب
- ۷۶ ..... آقا بیدار شو
- ۷۶ ..... بیداری آخر شب از او فوت نشد
- ۷۷ ..... آیت الله العظمی مرعشی نجفی رحمه الله
- ۷۷ ..... شیخ عباس قمی رحمه الله
- ۷۸ ..... صدای گریه و ناله امام خمینی رحمه الله
- ۷۸ ..... سخنی از فرزند شهید مطهری
- ۷۹ ..... تقید شهید مطهری از سن تکلیف

- ۷۹ ..... برخیز و نماز شب بجای آر
- ۸۰ ..... نماز ملا محمدتقی برغانی قزوینی شهید محراب
- ۸۱ ..... گریه کردن شیخ عباس قمی
- ۸۲ ..... نماز شب آن پیر ۸۰ ساله
- ۸۳ ..... گریه امانش را برید
- ۸۴ ..... نماز شیخ آقا بزرگ تهرانی رحمه الله
- ۸۴ ..... نماز شب امام خمینی رحمه الله در هواپیما
- ۸۴ ..... گریه امام خمینی رحمه الله
- ۸۵ ..... هشدار کاشف الغطاء رحمه الله به فرزندش
- ۸۷ ..... منابع و مأخذ
- ۹۰ ..... درباره مرکز

فضایل و برکات نماز شب در دنیا و آخرت شامل آیات، روایات، قصص و حکایات

مشخصات کتاب

سرشناسه: مهری، سیدمحمدجواد، 1326 -

عنوان و نام پدیدآور: فضایل و برکات نماز شب در دنیا و آخرت شامل آیات، روایات، قصص و حکایات / محمدجواد مهری کرمانشاهی.

مشخصات نشر: قم: نبوغ، 1381.

مشخصات ظاهری: [88] ص.

شابک: 3000 ریال 964-6167-91-8 ؛ 4000 ریال (چاپ دوم) ؛ 6000 ریال (چاپ چهارم)

یادداشت: چاپ دوم: 1382.

یادداشت: چاپ چهارم: 1385.

یادداشت: کتابنامه: ص. [87 - 88]؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: نماز شب

رده بندی کنگره: BP187/7/م 9 ف 6 1381

رده بندی دیویی: 297/353

شماره کتابشناسی ملی: م 81-15346

ص: 1

اشاره

فضائل و برکات نماز شب در دنیا و آخرت

شامل:

آیات، روایات، قصص و حکایات

محمد جواد مهری

ص: 3

ناشر برگزیده دهمین نمایشگاه بین المللی کتاب تهران

ناشر نمونه سال 1377

ناشر برگزیده نخستین جشنواره دوسالانه کتاب نماز

فضایل و برکات نماز شب

مؤلف: محمد جواد مهري

ناشر: انتشارات نبوغ

حروفچینی و طراحی: نبوغ

تیراژ: 5000 نسخه

نوبت چاپ: هشتم / 1389

چاپخانه: نهضت

قم- خیابان شهدا (صفائیه)، کوچه ممتاز، پلاک 28

شابک: 964 * 964-6167-54-3-ISBN-

تلفن: 7732464- فاکس: 7740781

کلیه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.

ص: 4

مقدمه..... 11

بخش اول: اهمیت نماز شب

اهمیت شب زنده داری و سحرخیزی..... 17

حدیث اول:..... 21

حدیث دوم:..... 22

حدیث سوم:..... 22

حدیث چهارم:..... 23

حدیث پنجم:..... 23

معنای تهجد و کیفیت نماز شب..... 24

الف - نماز شب در قرآن..... 29

آیه اول..... 29

آیه دوم..... 30

آیه سوم و چهارم..... 30

آیه پنجم، ششم و هفتم..... 31

آیه هشتم..... 31

آیه نهم..... 32

ص: 5

- آیه دهم..... 32
- آیه یازدهم..... 33
- آیه دوازدهم: 33
- ب - نماز شب در احادیث..... 34
- بخش دوم: فضائل و برکات نماز شب
- فضائل و برکات نماز شب..... 41
- استجاب دعا..... 41
- فراخوان عمومی..... 41
- هر چه بخواهند به او میدهند..... 42
- باعث سلامت جسم..... 42
- باعث زیبایی صورت..... 42
- بهرهمند شدن از نور خدا..... 43
- حُسن اخلاق و فراوانی روزق و..... 43
- از بین بردن گناهان روز..... 43
- موجب مباحات خداوند..... 44
- ثواب آن را کسی نمیداند..... 44
- هفت صف از ملائکه در پشت سر او..... 47

- 47 ..... نیکو بودن صورت.
- 47 ..... موجب صحت جسم.
- 48 ..... جزو بهترینان.
- 48 ..... مغبون نبودن.
- 48 ..... افتخار مؤمن.
- 49 ..... شرف مؤمن.
- 49 ..... روشنی دل.
- 50 ..... موانع شب خیزی.
- بخش سوم: حکایت هایی از اولیاء خدا پیرامون نماز شب
- 55 ..... نماز شب در قصص و حکایات.
- 56 ..... پیامبر و نماز شب.
- 57 ..... نماز حضرت علی علیه السلام.
- 58 ..... نماز امام حسین علیه السلام در شب عاشورا.
- 58 ..... عابدترین مردمان، فاطمه الزهرا علیها السلام.
- 59 ..... استجاب دعاى محمدتقى مجلسى رحمه الله.
- 60 ..... دنیا و آخرت در نماز شب.
- 61 ..... زینب علیها السلام و نماز شب.

- 61 ..... نماز شب آقای نجفی قوچانی رحمه الله
- 62 ..... نماز شب خوانان
- 62 ..... نماز شب امام خمینی رحمه الله
- 63 ..... بیدار کردن برای نماز شب
- 63 ..... جاری شدن آب در وسط بیابان
- 64 ..... مقید بودن آیت الله شهید قدوسی رحمه الله
- 65 ..... حالات شهید مطهری در نماز شب
- 66 ..... هم صدا شدن در دیوار
- 66 ..... نماز علامه امینی رحمه الله
- 67 ..... عالمی که در بستر خوابید
- 67 ..... مقید بودن به نماز شب
- 68 ..... آقا بیدار شو
- 68 ..... بیداری آخر شب از او فوت نشد
- 69 ..... آیت الله العظمی مرعشی نجفی رحمه الله
- 69 ..... شیخ عباس قمی رحمه الله
- 70 ..... صدای گریه و ناله امام خمینی رحمه الله
- 70 ..... سخنی از فرزند شهید مطهری

تقدیر شهید مطهری از سن تکلیف..... 71

برخیز و نماز شب بجای آر..... 71

نماز ملا محمد تقی برغانی قزوینی شهید محراب..... 72

گریه کردن شیخ عباس قمی..... 73

نماز شب آن پیر 80 ساله..... 74

گریه امانش را برید..... 75

نماز شیخ آقا بزرگ تهرانی رحمه الله 76

نماز شب امام خمینی رحمه الله در هواپیما..... 76

گریه امام خمینی رحمه الله 76

هشدار کاشف الغطاء رحمه الله به فرزندش..... 77

منابع و مأخذ..... 79

ص: 9

در نمازم خم ابروی تو در یاد آمد *** حالتی رفت که محراب به فریاد آمد

نماز، اولین نشانه عملی اعتقاد عقلی و ایمان قلبی یک مسلمان است. هنگامی که انسان به سمت قبله معبود قیام کرده، با رکوع و سجود سر بر سجاده می گذارد، با تمام وجود به خاک افتاده، و می گوید:

خداوندا! آنچه روی به سوی تو دارد و در مقابل تو به خاک افتاده است، عقل و قلب و روح من است؛ عقلی که سرشار از اعتقاد به توست و قلبی که مملو از ایمان به توست و روحی که عاشق توست، پس با نماز و خاکساری خود در برابر تو به خداوندیت اقرار و اعتراف کرده، شهادت می دهم که فقط خدای یکتا و بی همتا سزاوار پرستش و اطاعت است.

پس نماز که پاکترین تسبیح آفرینش است، نشانه پرستش و اطاعت یک موحد است.

غوغای زندگی روزانه از جهات مختلف توجه انسان را به خود جلب می کند و فکر آدمی را به وادی های گوناگون می کشاند، به طوری که جمعیت خاطر و حضور قلب کامل در این مسیر بسیار مشکل است.

اما در دل شب و به هنگام سحر و فرو نشستن غوغای زندگی

مادی و آرامش روح و جسم انسان در پرتو مقداری خواب، حالت توجه و نشاط خاصی به انسان دست می دهد، که بی نظیر است.

آری در این محیط آرام و دور از هر گونه ریا و تظاهر و خودنمایی و توأم با حضور قلب، حالت توجهی به انسان دست می دهد که فوق العاده روح پرور و تکامل آفرین است، به همین دلیل دوستان خدا همیشه از عبادت های آخر شب برای تصفیه روح و حیات قلب و تقویت اراده و تکمیل اخلاص، نیرو می گرفته اند.

در آغاز اسلام نیز پیامبر با استفاده از همین برنامه روحانی مسلمانان را پرورش داد و شخصیت آنها را آنقدر بالا برد که گوئی آن انسان سابق نیستند.

بررسی آیات و روایاتی که در منابع اسلام در فضیلت نماز شب وارد شده نیز روشنگر همین حقیقت است.

نماز شب نشان عشق و محبت انسان به آفریدگار است و این علاقه، انسان را از خواب جدا می کند و به راز و نیاز نیمه شب با محبوب و او می دارد و اگر آن عشق نباشد انسان با چه انگیزه ای در تنهایی و تاریکی از استراحت دست بشوید و در خلوتی عارفانه به گفتگو با معشوق پردازد.

در یک حدیث قدسی از قول خداوند می خوانیم:

«كَذِبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يُحِبُّنِي فَإِذَا جَنَّهُ اللَّيْلُ نَامَ عَنِّي، أَلَيْسَ كُلُّ

دروغ می گوید آنکه مدعی محبت من است، ولی وقتی شب فرا می رسد می خوابد. آیا مگر نه اینکه هر عاشقی خلوت با معشوق را دوست دارد؟!

نماز شب، توفیقی می خواهد که آن را هم باید از خدا طلبید. انسان با تداوم نماز شب و تهجد و عبادت های شبانه می تواند به مقامی از کمال و صفای نفس و قرب به خدا برسد، که چشم و گوش و دست خدایی پیدا کند (جز حق نبیند، جز حق نشنود و جز حق عمل نکند) و به آنجا برسد که هر دعایی کند مستجاب گردد. (2)

لذا بر آن شدیم که مجموعه ای از آیات، روایات و قصص پیرامون نماز شب گردآوری نموده و تقدیم علاقمندان نمائیم.

در پایان از ارواح تابناک ائمه معصوم علیهم السلام؛ خصوصاً مادر بزرگوارشان ام الائمه المعصومین علیهم السلام که هم قدرش و هم قبرش مخفی است، استمداد می طلبیم در این راه عظیم ما را کمک بنمایند، تا از خطرات و لغزش ها در امان باشیم.

قم مقدس - محمدجواد مهري - 15 رمضان 1421

ص: 13

1- . پرتوی از اسرار نماز، ص 205.

2- . ثواب الاعمال، ص 88.

بخش اول: اهمیت نماز شب

اشاره

ص: 15

اهمیت شب زنده داری و سحرخیزی

دوش وقت سحر از غصّه نجاتم دادند*** و اندر آن ظلمت شب آب حیاتم دادند
بی خود از شعشعه پرتو ذاتم کردند*** باده از جام تجلّی صفاتم دادند
چه مبارک سحری بود و چه فرخنده شبی*** آن شب قدر که این تازه براتم دادند
بعد از این روی منو آیینه و صف جمال*** که در آن جا خبر از جلوه ذاتم دادند
هاتف آن روز به من مژده این دولت داد*** که بدان جور و صفا صبر و ثباتم دادند
این همه شهد شکر کز سخنم می ریزد*** اجر صبری است کز آن شاخ نباتم دادند
همت حافظ و انفاس سحر خیزان بود*** که ز بند غم ایام نجاتم دادند

*****

اهمیت شب و حرکت الهی و سیر معنوی در آن، بر هیچ عاشق دل خسته ای که ندای معبود را به گوش جان شنیده پوشیده نیست.

شب، رمز و راز عجیبی دارد؛ اگرچه تاریک و خاموش است، اما برای اهل دل سپیدی و نورانیت خاصی دارد.

چه بسیاری از برکت های الهی که در شب نازل شده است. خداوند رحمان و رحیم، قرآن را در شب نازل می نماید و رسول اطهرش را شبانگاه به معراج می برد؛ سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ. (1)

ضیافت و مهمانی حضرت موسی علیه السلام در محضر حضرت ربوبی، در شب به وقوع می پیوندد:

وَإِعْدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ فِتْمٍ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ. (2)

سالک الی الله، به لقای خدا نرسیده، جز از طریق تجلیاتی که در شب کسب نموده است.

ص: 18

1- .سوره اسراء/1.

2- .سوره اعراف/142 .

کلمه لیل (شب) و مشتقات آن مثل: لیلاً، لیله، لیلها، لیل، لیالی و ... حدود نود بار در قرآن آمده است که نشان از اهمیتی است که قرآن برای شب قائل است. (1)

امام حسن عسگری پیشوای یازدهم علیه السلام می فرماید:

إِنَّ الْوُصُولَ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ سَفَرٌ لَا يُدْرَكُ إِلَّا بِأَمْتِطَاءِ اللَّيْلِ. (2) رسیدن به خداوند عزوجل سفری است که جز با مرکب شب، پیمودن راه و رسیدن به مقصد ممکن نیست.

با مرکب روز نمی شود، این سفر سنگین را طی کرد.

آن مرکب که هم پر توان است و هم راه را در تاریکی و تنهایی بهتر می بیند و بهتر می پیماید، همانا سحرخیزی و شب زنده داری است.

تلاوت قرآن و خضوع در حضور خدا در سحر و همین محاسبه اعمال خویش در شب و گذشته ها را قاطعانه جبران کردن و تصمیم قطعی نسبت به آینده گرفتن در دل شب تار میسر است. (3)

کلمه سحر در فرهنگ لغات به معنای وقت آخر شب و

ص: 19

1- . بوی عشق در فرهنگ شب زنده داری ، ص 67.

2- . بحار الانوار ، ج 78 ، ص 379.

3- . تفسیر موضوعی قرآن مجید، ج 3، ص 16.

زمان پیش از صبح و طلوع فجر آمده است. (1)

اهمیت ساعات سحر و صبح در حدی است که خداوند متعال بدان سوگند یاد می کند: وَ الصُّبْحِ إِذَا اسْفَرَ. (2)

سوگند به صبح وقتی که آشکار می گردد.

وَ الصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ. (3)

سوگند به صبح در آن هنگام که نفس می کشد.

در میان ساعات شبانه روز زیباترین و بهترین موقع برای برقراری ارتباط با پروردگار و گرفتن فیض، وقت سحر است.

وقت سحر، وقت بسیار مبارکی است؛ وقت تهجد و عبادت است؛ وقت انس گرفتن با محبوب حقیقی در خلوت شب است؛ وقتی است که ائمه اهل بیت علیهم السلام همواره مردم را به بیداری و تهجد در آن ترغیب می کردند؛ وقتی است که علمای بزرگ ما و صالحان روزگار همیشه در آن وقت بیدار بودند و این عبادت را ما در حالات بسیاری از آن ها (که علامت موفقیت و نشانه سعادت است) می بینیم: مَا طَلَعَ الْفَجْرُ وَ هُوَ نَائِمٌ.

ص: 20

1- . لغت نامه دهخدا، ج 28، ص 336.

2- . سوره مدثر/34.

3- . سوره تکویر/18.

یعنی هرگز اتفاق نیفتاد که فجر طلوع کند و او در خواب باشد.

آنان در این لحظات نورانی در پیشگاه حق تعالی با یک دنیا اخلاص و خضوع، به خواندن نماز و تلاوت قرآن و استغفار می پرداختند و حل مشکلات و برآورده شدن حوائج خود را در این ساعت از خداوند می خواستند و به همه مقصودشان می رسیدند.

خداوند در دو مورد، در قرآن کسانی که سحرگهان به استغفار می پردازند را مورد تمجید قرار می دهد:

1. الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ. (1)

2. وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ. (2)

برای تیمن و تبرک، چند حدیث پیرامون فضائل و برکات سحرخیزی، نقل می کنیم:

حدیث اول:

روایتی در بحار الانوار مرحوم علامه مجلسی آمده است

ص: 21

1- . سوره آل عمران/17 .

2- . سوره ذاریات/18 .

که: خَيْرٌ وَقْتٍ دَعَوْتُمْ اللَّهَ فِيهِ الْأَسْحَارِ. (1)

بهترین وقتی که شما خدا را در آن وقت می خوانید، سحرگاهان است.

حدیث دوم:

رُويَ أَنَّ دَاوُودَ سَأَلَ جِبْرِيْلَ عَنِ الْأَوْقَاتِ؟ قَالَ: لَا أَعْلَمُ. إِلَّا إِنَّ الْعَرْشَ يَهْتَرُ فِي الْأَسْحَارِ. (2)

روایت است از داوود که از جبرئیل سؤال کرد ، بهترین اوقات چه موقع است. گفت: نمی دانم، ولی هر شب هنگام سحر ، عرش الهی به حرکت در می آید.

حدیث سوم:

پیشوای هفتم حضرت باب الحوائج امام موسی کاظم علیه السلام در سحرگاهان چنین مناجات می کرد:

اللَّهُمَّ إِنَّكَ قُلْتَ فِي كِتَابِكَ الْمُتْرَلِ «كَانُوا قَلِيلاً- مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ» طَالَ وَاللَّهِ هَجُوعِي وَقَلَّ قِيَامِي وَهَذَا السَّحْرُ وَأَنَا أَسْتَغْفِرُكَ لِذُنُوبِي اسْتَغْفَارَ مَنْ لَا يَمْلِكُ لِنَفْسِهِ ضَرًّا وَلَا حَيَوَةً وَلَا نُسُورًا، ثُمَّ يَخِرُّ سَاجِدًا. (3)

ص: 22

1- . بحار الانوار ، ج 36، ص 266 .

2- . مستدرک الوسائل، ج 2، ص 351.

3- . بحار الانوار ، ج 87، ص 208.

خدایا تو در کتاب فرود آمده ات فرموده ای؛ (بهشتیان) پیوسته چنین بودند که اندکی از شب را می خوابیدند و سحرگاهان استغفار می نمودند. به خدا سوگند، خواب من اندک است، حال این سحر است و من به استغفار از گناهانم برخاسته ام. استغفار کسی که نه مالک سود و زیان خود می باشد و نه مرگ و حیات و نشورش را در اختیار خود دارد، سپس امام علیه السلام به سجده می افتاد.

حدیث چهارم:

در روایت دیگری آمده است که سه گروه از خطر شیطان و سپاه او در امان اند:

ثَلَاثَةٌ مَعْصُومُونَ مِنْ إِبْلِيسَ وَ جُنُودِهِ: الذَّاكِرُونَ لِلَّهِ، وَ الْبَاكُونَ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ، وَ الْمُسْتَغْفِرُونَ بِالْأَسْحَارِ. (1)

1. کسانی که همواره یاد خدایند.

2. کسانی که از ترس خدا می گریند.

3. کسانی که در سحرگاهان به استغفار می پردازند.

حدیث پنجم:

امام باقر علیه السلام در مورد اهمیت سحر می فرماید: خدای عزّ و

ص: 23

1- . مستدرک الوسائل ، ج 12 ، باب 93 ، ص 351.

جلّ دوست دارد از بندگان مؤمنش، هر بنده که دعاکننده باشد؛ پس بر شما باد در سحر تا طلوع آفتاب (به دعا کردن)، چون آن ساعتی است که درهای آسمان باز می شود و روزی مردم تقسیم می شود و حاجت های مهم در آن ساعت برآورده می شود»⁽¹⁾.

بنابراین با توجه به مطالب گذشته از احادیث و روایات، اهمیت سحر و بیداری سحرگاه برای عاشقان کوی وصل روشن شد.

ولی مع الاسف دیده می شود که اغلب مردم از لذت و ثمره بیداری نیمه شب محروم اند و در وقت طلوع فجر و تا طلوع آفتاب که خوابیدن مکروه و کسل کننده است، می خوابند و از راز و نیاز با پروردگار بی بهره اند.

البته لازمه سحرخیزی، خوابیدن به موقع و استراحت کافی در شب است و برای کسانی که تا بعد از نیمه شب بیدارند، سحرخیزی میسر نخواهد بود.

معنای تهجد و کیفیت نماز شب

ص: 24

1- . اصول کافی، ج 2، کتاب الدّعا، ح 1، ص 478.

بیداری شب شمع شبستان خرد کن *** از نور جبین فکر شبتار لحد کن

رفته است سکندر ز جهان با کف خالی *** زین دفتر پوسیده همین فرد سند کن

شاهان جهان را بِنِگردد دل این خاک *** از قدرتِ خود بهرستمديد مدد کن

واژه تهجد؛ از واژه هایی است که در آیات و روایات، بسیار مورد عنایت قرار گرفته است.

نماز شب، به معنای نمازی است که صلحا بعد از نصف شب از خواب برخاسته و می خوانند.

نافله شب یازده رکعت است؛ به این بیان که چهار دو رکعت به نیت نماز شب؛ که بعد از هر دو رکعت سلام می دهد و دو رکعت به نیت نماز شفع؛ و یک رکعت به نیت نماز وتر می خواند.

در هشت رکعت نماز شب(1)

مستحب است که در دو رکعت اول بعد از حمد؛ شصت مرتبه توحید بخواند در هر رکعتی سی مرتبه، تا منصرف شود از نماز؛ و نبوده باشد میان او و خدای

ص: 25

عزوجل گناهی.

و یا آنکه در رکعت اول آن بعد از حمد، سوره توحید و در رکعت دوم قل یا ایها الکافرون بخواند و در شش رکعت دیگر، حمد و هر سوره که خواهد بخواند.

و چون فارغ شود از هشت رکعت نماز شب، پس بجا آورد دو رکعت نماز شفع که مستحب است در رکعت اول بعد از حمد سوره ناس و در رکعت دوم سوره فلق خوانده شود.

و چون از آن فارغ شد یک رکعت نماز وتر می خواند که بعد از حمد قل هو الله احد خوانده شود و یا آنکه می خواند بعد از حمد، قل هو الله احد سه مرتبه و معوذتین (ناس و فلق).

سپس دست بر می دارد برای قنوت و دعا می خواند آنچه بخواند، ولی خوب است موارد زیر را رعایت کند:

1- دعا و طلب مغفرت برای چهل مؤمن (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِفُلَان).

2- هفتاد بار استغفار (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ رَبِّي وَأَتُوبُ إِلَيْهِ).

3- هفت بار گفتن (هَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ النَّارِ).

4- گفتن سیصد مرتبه (الهِیَ الْعَفُو).

در حدیث است که: نمازهای نافله، به منزله هدیه است و در هر صورت پذیرفته می شود. (1)

ص: 26

1- . قصار الجمل، ج 2.

با همه تأکید و تشویقی که درباره انجام نمازهای مستحبی است، ادای آنها باید از روی علاقه و عشق باشد و انسان بر خودش آنها را تحمیل نکند. سعی کند که ابتدا، آمادگی روحی و علاقه و کشش قلبی بیابد آنگاه به انجام آنها پردازد.

امام رضا علیه السلام فرموده است: دل ها، گاهی اقبال و آمادگی دارند و گاهی نه؛ عبادات را وقتی که دل ها آماده است انجام دهید. (1)

به همین دلیل در نمازهای مستحبی برخی ارفاق ها و تسهیلاتی وجود دارد که در نمازهای واجب نیست. این آسانگیری برای جذب بیشتر افراد است از جمله اینکه:

1. نماز مستحب را، هم می توان ایستاده خواند، هم نشسته.

2. در نماز مستحب، می توان فقط سوره حمد خواند و به رکوع رفت.

این ساده گیری برای تشویق افراد به عبادت های سازنده است، حتی اگر نماز مستحب را کسی در وقتش نتوانست بخواند، قضای آن را می تواند انجام دهد که در این صورت طبق حدیث، خداوند به فرشتگان مباحث کرده و می فرماید: «به بنده ام بنگرید چیزی را که بر او واجب نکرده ام، قضا می کند»

ص: 27

(و در حدیث دیگری افزوده شده که): شما را شاهد می گیرم که او را آمرزیدم». (1)

در حدیثی آمده: «نماز نافله جبران کننده نواقصی است که در نمازهای واجب است». (2)

ص: 28

1- . همان ، ص 43.

2- . مستدرک الوسائل، ج 1، ص 177.

الف - نماز شب در قرآن

در میان نوافل، نماز شب جایگاه خاصی دارد و تأکید فراوانی که در آیات قرآن و احادیث درباره آن است به مراتب بیش از نمازهای مستحبی دیگر است.

و به همین جهت اولیاء خدا بر آن مداومت و مواظبت داشتند و به تهجد و عبادت نیمه شب می پرداختند تا آنجا که نماز شب بر بنده محبوبش حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم واجب ساخته و چنین فرمان داده بود: «بخشی از شب را به عنوان نافله به تهجد پرداز و سحرخیزی کن».

در قرآن کریم بیش از ده مورد این مسأله یاد شده و به عبارات گوناگون از سحرخیزان و شب زنده داران تجلیل و تمجید شده است.

آیات شریفه عبارتند از:

آیه اول

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا. (1)

پاره ای از شب (پس از گذشتن نیمه شب) برای نماز شب

ص: 29

بیدار شو، در حالی که تهجد و نماز شب برای تو (نه برای امت) فزونی (بر نمازهای پنج گانه) است؛ نزدیک است که پروردگارت تو را به مقام پسندیده برانگیزد.

آیه دوم

تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَ طَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ. (1)

پهلوهای ایشان (مؤمنین) از خوابگاه دور می شود (نیمه شب را نمی خوابند و به نماز مشغول می شوند) در حالی که پروردگارش را از روی ترس (از عذاب و کیفر او) و از روی طمع و امید (به رحمتش) می خوانند و از آنچه به ایشان روزی دادیم (به دیگران) انفاق نموده و می بخشند.

(گفته اند این آیه درباره گروهی فرستاده شد که از روی شوق عبادت و بندگی خدای تعالی در شب استراحت ننموده و نیاسودند و به نماز مشغول بودند).

آیه سوم و چهارم

كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ. (2)

ص: 30

1- . سوره سجده/16.

2- . سوره ذاریات/17 و 18.

(پرهیزکاران در دنیا برای باز نماندن از عبادت و بندگی) اندکی از شب را می خفتند و در سحرها از پروردگارشان آمرزش درخواست می کردند.

آیه پنجم، ششم و هفتم

قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا نِصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا. (1)

(ای رسول خدا) در همه شب (برای عبادت و بندگی از جای) برخیز، مگر اندکی (از شب را)، که آن نصف و نیمه شب است یا از آن نصف، اندکی را کم کن (که آن ثلث و سه یک شب باشد) یا (اندکی را) بر آن نصف بیفزای (که آن دو ثلث از شب است) (پس تو مختاری میان اینکه نصف شب را برخیزی و به عبادت پردازی و میان کمتر یا بیشتر از آن).

آیه هشتم

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَأُوا مَا تيسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ. (2)

ص: 31

1- . سوره مزمل، آیات 3 و 4 و 5.

2- . همان/20.

محققاً پروردگارت (ای محمد) می داند که تو (برای عبادت) کمتر از دو ثلث شب و نصف و ثلث آن را بر می خیزی و گروهی از آنان (اصحاب و یاران) که با تو هستند (ایمان به تو آورده اند) بر می خیزند و ... پس آنچه از قرآن (نماز در شب) را میسر و آسان است بخوانید.

(ناگفته نماند تسمیه و نام نهادن نماز به قرآن از قبیل تسمیه کل است بنام جزء ...). (1)

آیه نهم

وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا. (2)

و در پاره ای از شب برای او سجده کن و شب طولانی را به تسبیح او پرداز و وی را به پاکی (از آنچه شایسته است) یاد نما.

آیه دهم

أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ... (3)

(آیا آن کافر که یادآور شد، بهتر است) یا کسی (مؤمن و

ص: 32

1- . قرآن عظیم، ترجمه فیض الاسلام، ص 1549.

2- . سوره دهر/26.

3- . سوره زمر/9.

گرونده به خدا و رسول) که در ساعت های شب به عبادت و بندگی ایستاده در حالی که سجده کنند و بر پا ایستاده است، از عذاب و شکنجه آخرت و سرای دیگر می ترسد و رحمت و مهربانی پروردگارش را امیدوار است ...

آیه یازدهم

لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ. (1)

همه (مؤمنین و کفار اهل کتاب) برابر نیستند. از اهل کتاب گروهی هستند (در راه راست) ایستاده (برای انجام اوامر و نواهی الهی آماده اند)، آیات خدا (قرآن) را در ساعت های شب می خوانند، در حالی که سجده می کنند (نماز می گزارند و تعبیر از نماز به سجد برای آنست که سجده بزرگترین و برترین ارکان و پایه های نماز می باشد، زیرا کمال خضوع و فروتنی برای خدای تعالی در آن است).

آیه دوازدهم:

وَ الَّذِينَ يَبْتَئُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا. (2)

ص: 33

1- . سوره آل عمران/113.

2- . سوره فرقان/64.

و (بندگان خدای بخشاینده) آنان اندکه برای (رضاء و خشنودی) پروردگارشان شب به روز می آورند، در حالی که (برای بجا آوردن نماز) سجده کنان و بر پا ایستادگان اند.

ب - نماز شب در احادیث

در احادیث شریفه از این عمل (بیداری شب و نماز شب) خیلی تمجید شده و ائمه هدی و مشایخ عظام و علماء اعلام بر مواظبت بر آن بوده، بلکه بیداری در آخر شب را با قطع نظر از عبادت، اهمیت می دادند.

در کتاب وسایل الشیعه که اعظم کتب امامیه و مدار مذهب و مرجع علماء و فقها است، چهل و یک حدیث در فضل آن و چندین حدیث در کراهت ترک آن ذکر فرموده. [\(1\)](#)

و همچنین علامه مجلسی در جلد هیجده بحار الانوار، پس از نقل آیات قرآنی در فضیلت نماز شب، بیش از هفتاد روایت نقل فرموده است.

روایات در فضیلت نماز شب و نکوهش تارکان آن بنا به گفته عارف و اصل مرحوم آیت الله میرزا جواد آقا ملکی تبریزی رحمه الله در کتاب اسرار الصلوة ص 289 به حد تواتر رسیده

ص: 34

1- . چهل حدیث، امام خمینی، ص 176.

است.

از باب تیمّن و تبرک به برخی از آن احادیث اشاره می کنیم که عبارتند از:

1. معاویه بن عمّار گوید: شنیدم حضرت امام صادق علیه السلام می فرمود؛ بود در جمله وصیت های پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم که به علی علیه السلام گفت: یا علی وصیت می کنم تو را در خلوت به خصلت هایی، پس حفظ کن آن ها را .

پس از آن گفت: بار خدایا اعانت فرما او را . تا آنکه فرمود: وَعَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ و عَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ و عَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ. (1)

بر توباد به نماز شب و بر توباد به نماز شب و بر توباد به نماز شب.

2. انس گوید: شنیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرمود: الرُّكْعَتَانِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا. (2)

دو رکعت نماز در داخل شب محبوب تر است پیش من، از دنیا و آنچه در اوست.

امام محمد باقر علیه السلام می فرماید: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ

ص: 35

1- . همان مدرک.

2- . همان مدرک.

هر کس ایمان به خدا و روز قیامت دارد، نباید شب را به صبح برساند، مگر و ترا بجا آورد.

2. امام صادق علیه السلام می فرماید: لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ لَمْ يُصَلِّ صَلَاةَ اللَّيْلِ. (2)

کسیکه نماز شب نمی خواند از شیعیان ما نیست.

3. جابر گوید شنیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرمود: مَا تَخَذَ اللَّهُ اِبْرَاهِيمَ خَلِيلاً إِلَّا لِاطْعَامِ الطَّعَامِ وَ الصَّلَاةِ بِاللَّيْلِ وَ النَّاسِ نِيَامًا. (3)

نگرفت خدا ابراهیم را دوست، مگر برای خوراندن طعام و نماز کردن در شب و حال آنکه مردم خواب بودند.

4. امام حسن عسگری علیه السلام فرمودند: لَيْسَ مِنَّا مَنْ اسْتَخَفَّ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ. (4)

کسی که نماز شب را سبک شمارد، از ما نیست.

امام صادق علیه السلام می فرماید: عَلَيْكُمْ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ فَاتَّهَا

ص: 36

1- . بحار الانوار، ج 87، ص 145.

2- . لقاء الله، ص 30.

3- . چهل حدیث، امام خمینی، ص 177.

4- . لقاء الله، ص 31.

1. نَبِيُّكُمْ و مطردة الداء عن أجسادكم. (1)

نماز شب را مواظبت و مداومت کنید، زیرا که سنت پیامبر شماسست و از تن شما بیماری و درد را زائل می کند.

2. حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند: ما مِنْ عَمَلٍ حَسَنٍ يَعْمَلُهُ الْعَبْدُ إِلَّا وَ لَهُ ثَوَابٌ فِي الْقُرْآنِ إِلَّا صَلَاةَ اللَّيْلِ فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يُبَيِّنْ ثَوَابَهَا لِعَظِيمِ خَطَرِهَا عِنْدَهُ... (2)

نیست عمل نیکویی که بجا می آورد آنرا بنده، مگر این که برای آن ثوابی است در قرآن، بجز نماز شب. پس همانا خدا بیان نفرموده است، ثواب آن را برای عظمت شأن آن نزد او.

3. امام صادق علیه السلام می فرماید: إني لأمُتُّ الرجلُ قد قرأ القرآن ثمَّ يستيقظ من الليل فلا يقوم حتى إذا كان عند الصُّبح قام يُبَادِرُ بِالصَّلَاةِ. (3)

همانا من خشمگین هستم از مردی که قرآن را خوانده (که سفارش به تهجد می نماید) و شب را بیدار می شود، لیکن بر نمی خیزد و به نماز شب نمی پردازد؛ صبح که شد بر می خیزد، نماز صبح می خواند.

ص: 37

1- . بحار الانوار، ج 62، ص 268.

2- . چهل حدیث، امام خمینی، ص 178.

3- . بحار الانوار، ج 83، ص 127.

برای نماز شب فضیلت های فراوانی وارد شده و تأکید بسیاری از اهل بیت عصمت و طهارت سلام الله علیهم برای بجا آوردن آن به عمل آمده است، و خواص و فوائد زیادی برای آن ذکر شده است که نمونه هایی از آن ها به این شرح است:

استجاب دعا

از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده که ایشان فرمودند:

إِنَّ فِي اللَّيْلِ لَسَاعَةً لَا يَدْعُوا فِيهَا عَبْدٌ مُّؤْمِنٌ بِدَعْوَةٍ إِلَّا اسْتُجِيبَ لَهُ قَلْتُ مَتَى هِيَ؟ قَالَ مَا بَيْنَ نِصْفِ اللَّيْلِ إِلَى الثُّلُثِ الْبَاقِي. (1)

در شب ساعتی است که بنده مؤمن در آن دعا نکند، مگر اینکه استجابت شود، از حضرتش پرسیدم: «آن، چه هنگامی است؟» فرمودند: «مابین نصف شب تا ثلث باقی مانده از شب».

فراخوان عمومی

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می فرمایند:

إِذَا كَانَ آخِرُ اللَّيْلِ يَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: هَلْ مِنْ دَاعٍ فَأَجِيبُهُ؟

ص: 41

هَلْ مِنْ سَائِلٍ فَأَعْطِيَهُ سُؤْلَهُ؟ (1)

چون آخر شب فرا رسد خداوند سبحانه و تعالی می فرماید: آیا دعاکننده ای هست تا اجابت کنم؟ آیا سؤال کننده و خواهنده ای هست تا خواسته اش را بدهم؟.

هر چه بخواهند به او می دهند

از امام علیه السلام نقل شده که: حق سبحانه و تعالی امر می نماید ملکی را که در هر شب جمعه از بالای عرش ندا می کند از اول شب تا آخر شب از جانب ربّ اعلی که: آیا بنده مؤمنی هست که پیش از طلوع صبح برای آخرت و دنیای خود، مرا بخواند، تا من دعای او را مستجاب کنم. (2)

باعث سلامت جسم

امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرمودند: صَلَاةُ اللَّيْلِ مُصِحَّةٌ لِلْبَدَنِ. (3)

نماز شب بهبودی بخش بدن است.

باعث زیبایی صورت

امام صادق علیه السلام فرمودند: صَلَاةُ اللَّيْلِ تُحَسِّنُ الْوَجْهَ. (4)

ص: 42

1- . بحار الانوار، ج 87، ص 167.

2- . المراقبات، ص 167.

3- . منش طلبگی، ص 56.

4- . همان مدرک.

نماز شب (باعث) زیبایی و نورانی شدن چهره می شود.

بهره مند شدن از نور خدا

از امام سجاده علیه السلام سؤال شد: ما بِالِ الْمُتَهَجِّدِينَ بِاللَّيْلِ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ وَجْهًا؟ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لِأَنَّهُمْ خَلَوْا بِرَبِّهِمْ فَكَسَاهُمْ مِنْ نوره. (1)

چرا نماز شب خوانان از زیارویان مردمند؟ فرمود: از آن رو که آنان با پروردگار خودشان به خلوت نشستند، پس خدای تعالی به آنان از نور خود پوشانید.

حُسن اخلاق و فراوانی روزق و...

امام صادق علیه السلام می فرماید: صَلَاةُ اللَّيْلِ تُحَسِّنُ الْوَجْهَ وَتُحَسِّنُ الْخُلُقَ وَتُطَيِّبُ الرِّيحَ وَ... (2)

نماز شب چهره را زیبا می نماید و اخلاق را نیکو و بوی بدن را پاک و خوش می سازد ...

از بین بردن گناهان روز

امام صادق علیه السلام در ذیل آیه شریفه (إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ

ص: 43

1- . تهجد و شب زنده داری، ص 8.

2- . بحار الانوار، ج 87، ص 153

السَّيِّئَاتِ) فرمودند: صَلَوَةُ اللَّيْلِ تَكْفِرُ مَا كَانَ مِنْ ذُنُوبِ النَّهَارِ. (1)

نماز شب گناهانی را که انسان در روز مرتکب شده است، فرو می نشاند.

موجب مباحات خداوند

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: همین که بنده ای از خوبگاه خویش برای نماز به قصد جلب رضای پرورگارش بر می خیزد، خداوند به فرشتگان مباحات می کند و می فرماید: **أَمَّا تَرُونَ عَبْدِي هَذَا قَدْ قَامَ مِنْ لَدَيْهِ مُصَدِّجِهِ إِلَى صَلَاةٍ لَمْ أَفْرُضْهَا عَلَيْهِ إِشْهَدُوا أَنِّي قَدْ عَفَرْتُ لَهُ.** (2)

آیا نمی بینید این بنده ام را که از خواب لذیذ خود دست برداشته و به نمازی که بر او واجب نکرده ام مشغول است. گواه باشید که من او را مشمول مغفرت خویش قرار دادم.

ثواب آن را کسی نمی داند

امام صادق علیه السلام می فرماید: **مَا مِنْ عَمَلٍ حَسَنٍ يَعْمَلُهُ الْعَبْدُ إِلَّا وَ لَهُ ثَوَابٌ فِي الْقُرْآنِ إِلَّا صَلَوَةُ اللَّيْلِ فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يُبَيِّنْ ثَوَابَهَا**

ص: 44

1- . همان مدرک، ص 154.

2- . همان مدرک، ص 167.

هر کار نیکی که بنده انجام می دهد، در قرآن از برای آن پاداشی هست، مگر نماز شب که خداوند از آن نظر که پاداش در نزد او بسیار بزرگ بوده بیان نفرموده!

در روایات بی شمار دیگری فوائدی را برای نماز شب ذکر کرده اند که در ادامه به برخی از آنان اشاره می شود:

1. امام صادق علیه السلام می فرماید: نماز شب این فوائد را دارد:

«مَرَضَةٌ لِلرَّبِّ» موجب رضای پروردگار می شود.

«وَحُبُّ الْمَلَائِكَةِ» موجب دوستی فرشتگان می گردد.

«وَسُنَّةُ الْأَنْبِيَاءِ» سنت پیامبران است.

«وَنُورُ الْمَعْرِفَةِ» نور و بصیرت در معرفت می دهد.

«وَأَصْلُ الْإِيمَانِ» ریشه ایمان است.

«وَرِاحَةُ الْأَبْدَانِ» سبب آسایش بدن هاست.

«وَكِرَاهَةُ الشَّيْطَانِ» ناخوشایند شیطان می باشد.

«وَسَلَاخٌ عَلَى الْأَعْدَاءِ» اسلحه مؤمن در برابر دشمنان است.

«وَأَجَابَةُ الدُّعَاءِ» موجب استجاب دعا می گردد.

«وَقَبُولُ الْأَعْمَالِ» موجب قبولی اعمال می شود.

«وَبَرَكَةٌ فِي الرِّزْقِ» باعث برکت در رزق و روزی خواهد بود.

ص: 45

«وَشَفِيعٌ بَيْنَ صَاحِبِهَا وَبَيْنَ مَلِكِ الْمَوْتِ» بین صاحبش و فرشته مرگ شفیع است.

«وَسِرَاجٌ فِي قَبْرِهِ» چراغ قبر است.

«وَفَرْشٌ تَحْتَ جَنْبِهِ» فرش زیرین اوست.

«وَجَوَابٌ عَلَى مُنْكَرٍ وَنَكِيرٍ» پاسخگوی منکر و نکیر است.

«وَمُونِسٌ وَزَائِرٌ فِي قَبْرِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ» تا روز قیامت مایه آرامش و زائر اوست در قبر.

«فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَانَتْ الصَّلَاةُ ضِدًّا لَأَفْوَقِهِ وَتَاجًا عَلَى رَأْسِهِ وَلِبَاسًا عَلَى بَدَنِهِ» در روز قیامت سایه ای بالای او و تاجی بر سر او و لباسی بر تن اوست.

«وَنُورًا يَسْعَى بَيْنَ يَدَيْهِ» در روز قیامت نوری است که پیشاپیش او در حرکت است.

«وَسِرًّا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّارِ» حجابی بین او و آتش میشود.

«وَحُجَّةً بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ تَعَالَى» حجتی بین او و خداوند متعال می گردد.

«وَتُقْلًا فِي الْمِيزَانِ» میزان اعمال را سنگین می کند.

«وَجَوَازًا عَلَى الصِّرَاطِ» گذرنامه عبور از پل صراط است.

«وَمِفْتَاحًا لِلْجَنَّةِ...» کلید درب بهشت است. [\(1\)](#)

ص: 46

هفت صف از ملائکه در پشت سر او

ابن عباس گفت: فرمود رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در حدیثی:

اگر کسی که روزی شود او را نماز شب از مرد یا زن، بپا خیزد برای خدا با اخلاص، پس وضو بگیرد، وضوی شادابی و نماز کند برای خدای عزوجل با نیت راستی و قلب سلیمی (و بدن خاشعی) و چشم گریانی، قرار دهد خدای تعالی پشت سر او هفت صف از ملائکه که هر صفی را شماره ننماید، عددشان را مگر خدا.

یک جانب هر صف به مشرق و دیگری به مغرب است. پس وقتی فارغ شود بنویسد خدای تعالی از برای او به عدد آن ها در جاتی. (1)

نیکو بودن صورت

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: کسی که نماز شب بخواند، صورت و (سیرتش) در روز نیکو خواهد بود. (2)

موجب صحت جسم

امیرالمؤمنین علی علیه السلام می فرماید: قیام شب موجب صحت

ص: 47

1- . چهل حدیث، امام خمینی، ص 177.

2- . بحار الانوار، ج 87، ص 142 .

جسم و خشنودی پروردگار و در معرض رحمت او قرار گرفتن و تمسک به اخلاق پیامبران است. (1)

جزو بهترینان

پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: بهترین شما کسانی هستند که در سخن گفتن مؤدّبند، گرسنگان را سیر می کنند و در شب، آن هنگام که مردم خوابند نماز می خوانند. (2)

مغبون نبودن

امام صادق علیه السلام به یکی از یارانش فرمود: دست از قیام شب بر مدار. مغبون کسی است که از قیام و عبادت شب محروم گردد. (3)

افتخار مؤمن

امام صادق علیه السلام می فرماید: سه چیز است که افتخار مؤمن و زینت او در دنیا و آخرت است: 1. نماز در آخر شب و... (4)

ص: 48

1- . همان مدرک.

2- . همان مدرک.

3- . همان مدرک.

4- . بحار الانوار، ج 87، ص 140.

شرف مؤمن

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم به جبرئیل فرمود: «مرا پند ده». جبرئیل گفت: ای محمد صلی الله علیه و آله و سلم هر چه می خواهی عمر کن، اما بدان که سرانجام خواهی مُرد و به هر چه می خواهی دل ببند، اما بدان سرانجام از آن جدا خواهی شد و هر عملی می خواهی انجام ده، ولی بدان سرانجام عملت را خواهی دید و نیز بدان که شرف مؤمن نماز شب اوست و عزّتش خودداری از ریختن آبروی مردم است. (1)

روشنی دل

پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «پنج چیز دل را روشن می کند:

بسیار قل هو الله خواندن، کم خوراکی، مجالست با علماء، نماز شب، رفتن به مساجد برای نماز». (2)

ص: 49

1- . وسائل الشیعه، ج 5، ص 269.

2- . راهنمای بهشت، ج 3، ص 78.

بدان یکی از بهترین عبادات که در بین مستحبات مثل لَوْلُو درخشان تابش دارد، نماز شب است که آن شرف مؤمن می باشد.

و این کار از سحرخیزان صبح سعادت و راه پیمایان طریق هدایت انجام می گیرد که پیشوایان دین بسیار سفارش به نماز شب کرده اند.

و آن باعث رستگاری دنیا و آخرت است و سبب زیادی عمر و مال و عزت و محبت و روشنایی قلب می باشد و بجا آورنده آن از دشمنان و امراض و حوادث حفظ کرده و داخل بهشت می نماید.

به همین خاطر نماز شب و سحرخیزی در مرتبه ای از منزلت است و به قدری اهمیت دارد که هر انسانی توفیق بهره یابی از آن را ندارد،

بلکه پاکان و نیکان موفق به آن می شوند، چون شیطان آرام نمی نشیند تا هر کس به هر فیضی از فیض های الهی نایل شود.

1. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در این زمینه می فرماید:

«و ما مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَ لَهُ مَلَكٌ يُوقِظُهُ مِنْ نَوْمِهِ كُلَّ لَيْلَةٍ مَرَّتَيْنِ يَقُولُ: يَا اَبَا عَبْدِ اللَّهِ افْعُدْ لِتَذْكَرَ رَبَّكَ، فَفِي الثَّالِثَةِ اِنْ لَمْ يَنْتَبِهْ»

برهرکسی فرشته ای گماشته شده است که شبی دو بار او را از خواب بیدار می کند و می گوید؛ ای بنده خدا برخیز و به یاد خدایت باش، بار سوم اگر بیدار نشد شیطان در گوش او بول می کند».

1. امام محمد باقر علیه السلام می فرماید:

«برای شب شیطانی است که او را رها گویند، او مأموریت دارد که انسان را از خواندن نماز شب محروم سازد؛ کارش و عملش این است که هرگاه بنده از خواب بیدار شود و اراده کند برای برخاستن نماز شب، آن شیطان می گوید:

«هنوز وقت باقی است، همین طور دفعه دوم و سوم، هنوز زود است، وقت آن نشده، تا صبح می شود و چون صبح شد، در گوش او عملی انجام می دهد و دم خود را از روی ناز می جنباند و می رود».(2)

البته لازمه سحرخیزی و توفیق خواندن نماز شب، خوابیدن به موقع و استراحت کافی در شب است .

و برای کسانی که تا بعد از نیمه شب بیدارند، سحرخیزی

ص: 51

1- . ارشاد القلوب، دیلمی، ج1، فی فضل صلوه اللیل، ص181.

2- . وسائل الشیعه، ج5، ص280.

میسر نخواهد بود و کمترین اثرش سلب توفیق از بیداری در هنگام سحر است.

نماز شب توفیقی می خواهد که آن را هم باید از خدا طلبید. گاهی گناهان و دروغ ها سبب محرومیت انسان از نماز شب می گردد و شیرینی عبادت و نیایش از انسان گرفته می شود.

1. امام صادق علیه السلام می فرماید:

«انسان گاهی دروغ می گوید و سبب محرومیتش از نماز شب می شود. هنگامی که از نماز شب محروم شد از روزی (مواهب دنیوی و معنوی) نیز محروم می شود».⁽¹⁾

2. مردی نزد امیرالمؤمنین علیه السلام آمد و عرض کرد:

«من از نماز شب محروم شدم»، امام علی علیه السلام فرمود: «تو کسی هستی که گناهانت تو را به بند کشیده است».⁽²⁾

ص: 52

1- . بحار الانوار، ج 87، ص 137؛ نور الثقلین، ج 3، ص 204.

2- . همان مدرک.

بخش سوم: حکایت هایی از اولیاء خدا پیرامون نماز شب

اشاره

ص: 53

پیامبر بزرگ اسلام صلی الله علیه و آله و سلم و ائمه معصومین علیهم السلام و اولیاء خدا در به پاداری نماز شب و ناله سحری پیش قدم بوده و همچنین مردم را به آن ترغیب می کردند.

در بسیاری از کتاب هایی که داستان زندگی آن ها را نقل می نماید به مسأله شب زنده داری آنان اشاره شده است. علمای ربّانی نیز به پیروی از معصومین علیهم السلام شب زنده داری و سحرخیزی را غنیمت شمرده و سحرگاهان را با دعا و نماز و یاد خدا سپری می کردند.

می گویند مرحوم آیت الله «سید محمدباقر درچه ای» استاد آیت الله العظمی بروجردی رحمه الله در قنوت نماز شب خود دعای ابوحمزه ثمالی را ایستاده می خواندند، و علامه طباطبایی رحمه الله نیز شب های ماه رمضان را تا صبح بیدار بود، مقداری مطالعه می کرد و بقیه را به دعا و قرائت قرآن و نماز و اذکار مشغول بود؛⁽¹⁾

لذا بخاطر اهمیت تأکید بر به پاداری نماز شب و تهجد و سحرخیزی، ما در این جا نمونه هایی از شب زنده داری آن

ص: 55

1- . ره توشه راهیان نور، رمضان 79، ص 54.

بزرگان را نقل می کنیم:

پیامبر و نماز شب

عطاء بن ابی ریحاح می گوید: «روزی نزد عایشه رفتم، از او پرسیدم، شگفت انگیزترین کاری که در عمرت از پیامبر اسلام دیدی چه بود؟»

گفت: «کار پیامبر همه اش شگفت انگیز بود، ولی از همه عجیب تر اینکه شبی از شب ها که پیامبر به استراحت پرداخته بود، هنوز آرام نگرفته بود که از جا برخاست و وضو گرفت و به نماز ایستاد و آن قدر در حال نماز اشک ریخت که جلوی لباسش از اشک چشمش تر شد و سپس سر به سجده نهاد و چندان گریست که زمین از اشک چشمش تر شد و همچنان تا طلوع صبح منقلب و گریان بود».

هنگامی که بلال او را به نماز صبح خواند، پیامبر را گریان دید. عرض کرد: «چرا چنین گریانید؟ شما که مشمول لطف خدایید»، فرمود: «أَوَلَمْ أَكُونَ عَبْدًا شَكُورًا؟! آیا نباید بنده شکرگزار خدا باشم؟!» (1).

ص: 56

1- . تفسیر نمونه، ج 3، ص 213؛ سفینه البحار، ج 1، ص 420.

امیرالمؤمنین علیه السلام در عبادت و نیایش الهی به آن چنان کمالات قریبی رسید که خداوند بر وجود او مباحثات کرد و آیاتی درباره او نازل فرمود.

از جمله آیه نهم سوره زُمر است که طبق نقل اکثر مفسرین در شأن آن بزرگوار آمده است.

1. درباره امام علی علیه السلام ابن عباس روایت کرده: « حضرت علی علیه السلام در ثلث اول شب می خوابید و در دو ثلث آخر به عبادت و تلاوت قرآن مشغول می شد. در هر شب هفتاد رکعت نماز می گزارد و در این نمازها آیات قرآن می خواند و هنگام سحر ذکر خدای متعال ورد زبانش بود.»⁽¹⁾

2. ابن ابی الحدید امام اهل سنت معتزلی درباره عبادت آن حضرت می نویسد: «عابدان نیایش و پرستش الهی را از علی علیه السلام آموختند. امیرالمؤمنین غرق عبادت بود و هرگز نماز شب را ترک نکرد، حتی در شبی که تهاجم عمومی بود و حمله همگانی آغاز شد و سرنوشت جنگ رقم خورد (لیلة الهیر)، علی علیه السلام نماز شب را ترک نکرد! زمانی که تیرهای دشمن از راست و چپ و بالای سر او می بارید. سجاده نماز شبش را باز

ص: 57

1- . تفسیر منهج الصادقین، ج 9، ص 36.

کرد و در شبی چنین حساس از آن باز نماند» (1).

نماز امام حسین علیه السلام در شب عاشورا

وقتی که حضرت عباس علیه السلام آنچه را که سپاه عمر سعد به او گفته بودند، خدمت برادرش امام حسین علیه السلام بیان کرد؛ سیدالشهداء علیه السلام به ابوالفضل العباس علیه السلام فرمود: برو به آنها بگو که امشب را به من مهلت دهند تا فردا.

نُصَلِّى لِرَبِّنَا الْيَلَّةَ وَ نَدْعُوهُ وَ نَسْتَتَغْفِرُهُ فَهُوَ يَعْلَمُ اَنْى اَحْبُ الصَّلَاةَ وَ تِلَاوَةَ كِتَابِهِ وَ كَثْرَةَ الدُّعَاءِ وَ الْاِسْتِغْفَارِ؛ تا این که امشب را در پیشگاه خدا مناجات کنیم و دعا بخوانیم و استغفار کنیم، همانا خداوند می داند که من نماز و تلاوت قرآن و دعای بسیار و استغفار را دوست دارم» (2).

عابدترین مردمان، فاطمه الزهرا علیها السلام

حضرت فاطمه علیها السلام نیز همچون پدرش و شوهرش اَعْبَدَ النَّاسِ (عابدترین مردمان) بود؛ آن چنان عاشقانه و خستگی ناپذیر عبادت می کرد، که پاهای مبارکش مانند پدر

ص: 58

1- . شرح ابن ابی الحدید، ج 1، ص 27.

2- . مقتل الحسین، مقرّم، ص 256؛ 72 پرسش پیرامون حماسه کربلا، ص 130، با اندکی تغییر.

بزرگوارش ورم کرده بود. «ما كَانَتْ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ أَعْبَدُ مِنْ فَاطِمَةَ كَانَتْ تَقُومُ حَتَّى تَوْرَمَ قَدَمَاهَا. (1) امام حسن عليه السلام می فرمایند: «شبی مادرم را دیدم که تا طلوع فجر مشغول عبادت بود». (2)

استجابت دعای محمدتقی مجلسی رحمه الله

آقا احمدآل آقا نواده و حیدر بهبهانی در کتاب مرآت الاحوال می نویسد: از بعضی ثقات شنیدم که آخوند ملا محمدتقی (پدر علامه محمد باقر مجلسی) نقل کرده که در شبی از شب ها بعد از نماز و تهجد و گریه و زاری به درگاه قادر متعال، خود را به حالتی دیدم که دانستم هرچه از درگاه احدیت مسألت کنم، البته به اجابت مقرون و عنایت خواهد شد و فکر می کردم که چه از خدا بخواهم، امر دنیوی یا اخروی؛ که ناگاه صدای گریه محمدباقر از گهواره بلند شد.

من گفتم: الهی به حق محمد و آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم این طفل را مروج دین و ناشر احکام سید المرسلین گردان و موفق کن او را ب

ص: 59

1- . بحار الانوار ، ج 43، ص 76؛ عوالم، ج 11، ص 224.

2- . محجة البيضاء، ج 4، ص 208؛ سیمای زینب کبری، ص 69؛ جلاء العیون، شبر، ج 1، ص 151.

سپس آقا احمد می گوید: و مسلم است که این خوارق عادات که از آن بزرگوار به ظهور رسیده، نیست مگر از دعای چنین بزرگوار. (1)

دنیا و آخرت در نماز شب

علامه طباطبایی رحمه الله می گوید: «چون به نجف اشرف برای تحصیل مشرف شدم از نقطه نظر قرابت و خویشاوندی، گه گاهی به محضر مرحوم قاضی رحمه الله شرفیاب می شدم تا یک روز درب مدرسه ای ایستاده بودم که مرحوم قاضی رحمه الله از آن جا عبور می کردند چون به من رسیدند دست خود را روی شانه من گذاشتند و گفتند: «ای فرزند دنیا می خواهی، نماز شب بخوان، آخرت می خواهی، نماز شب بخوان» (2).

ص: 60

1- . وحید بهبهانی، ص 100. برای آگاهی از زندگانی خاندان آل آقا کتاب (پرچمدار معارف علوی در عصر قاجار) نویسنده این اثر را ملاحظه فرمایید.

2- . مهر تابان، ص 16، بخش نخست؛ یادها و یادگارها، ص 23؛ دین ما علمای ما، ص 38.

زینب علیها السلام و نماز شب

امام سجاده علیه السلام می فرماید: ما تَرَكْتُ تَهَجُّدَهَا لِلَّهِ طُولَ دَهْرِهَا حَتَّى لَيْلَةَ الْاِحَادِي عَشْرٍ مِنَ الْمُحَرَّمِ. (1) زینب کبری علیها السلام هرگز در عمرش نماز شب را ترک نکرد، حتی شب یازدهم (شام عاشورا) که غرق گرفتاری و ماتم عزیزان بود».

همچنین امام سجاده علیه السلام فرمودند: زینب علیها السلام در طول راه شام، هرگز نماز شب را ترک نکرد و با تمام گرفتاری و مصائب وارده به موقع آنرا انجام می داد. شبی دیدم عمه ام نشسته نماز می خواند! و این کار برایم بی سابقه بود، علت آن را جویا شدم او در جوابم گفت؛ برای اینکه سه روز است در اثر گرسنگی دچار ضعف گشته ام... (2)

نماز شب آقای نجفی قوچانی رحمه الله

مرحوم آقا نجفی قوچانی رحمه الله ضمن گزارش ماجراهای دوران طلبگی خود در اصفهان می نویسد: ... در این حجره تازه که حجره هامان به هم وصل بود از میان طاقچه سوراخ نمودیم

ص: 61

1- . ریاحین، ج 3، ص 61 و 62؛ زینب بنت الامام امیرالمؤمنین، ص 20؛ سیمای زینب، ص 70.

2- . زینب الکبری، ص 63؛ زینب بنت الامام، ص 17.

و ریسمانی در آن کشیدیم که یک سر ریسمان در حجره رفیق بود و یک سر آن در حجره من. وقت خواب آن سر را رفیق به پا یا دست خود می بست و این سر ریسمان را من به دست خود می بستم که سحر هر کدام زودتر بیدار شدیم، دیگری را بدون این که صدایی بزنینم به توسط ریسمان بیدار کنیم، که مبادا طلبه ای از صدای ما بیدار شود و راضی نباشد. (1)

نماز شب خوانان

مرحوم آیت الله حاج میرزا جواد آقا ملکی تبریزی رحمه الله میگوید؛ استادم ملاحسین قلی همدانی به من فرمود: فقط متهجّدين هستند که به مقامی نائل می گردند و غیر آنان به هیچ جایی نخواهند رسید. (2)

نماز شب امام خمینی رحمه الله

از فرزند امام (مرحوم سیداحمد آقا) نقل شده که: «شبی که از پاریس عازم ایران بودیم، امام در هواپیما برای نماز شب برخاستند و چنان گریستند که خدمه هواپیما تعجب کرده بودند و شنیدم که پرسیده بود: آیا امام از چیزی ناراحت هستند؟ من

ص: 62

1- . سیاحت شرق، ص 198 و 199.

2- . اسرار الصلوة، ص 293.

گفتم که کار هر شب امام است»⁽¹⁾.

بیدار کردن برای نماز شب

شیخ حسن فرزند مرحوم شیخ جعفر کاشف الغطاء می گوید: «عادت شیخ جعفر آن بود که هر شب وقت سحر بیدار بود، و می آمد دم در اتاق ها و عیال و اطفال، همه را بیدار می کرد و می گفت: «برخیزید و نماز شب بخوانید».

من در آن زمان کودک بودم و خواب بر من غلبه می کرد. وقتی که شیخ دم اتاق من می آمد و صدا می زد: «برخیز»، من به همان حالت که دراز کشیده بودم می گفتم: «و لا الصَّالِّين، یا الله اکبر»، یعنی من مشغول نمازم»⁽²⁾.

جاری شدن آب در وسط بیابان

شهید محراب مرحوم آیت الله صدوقی رحمه الله امام جمعه یزد می گوید: «ما مسافرت هایی با امام کرده ایم. در مسافرت مشهد یک اخلاق پدرانہ ای نسبت به ما مبذول می داشتند. وقتی از ارض اقدس بر می گشتیم در بین راه، روس ها برای بازرسی جلوی ماشین ما را گرفتند، (در آن زمان قسمت هایی از ایران

ص: 63

1- . سیمای فرزندگان، ص 230.

2- . قصص العلماء، ص 185.

زیر نظر دولت های شوروی و آمریکا و انگلستان بود). همگی پیاده شدیم و چون امام از اول تکلیف، مراقب نماز شب بودند و این عمل صد در صد از ایشان ترک نشده، بعد از پیاده شدن خواستند که نماز شب بخوانند، آن جا که وسط بیابان بود آبی وجود نداشت، یک وقت نگاه کردیم که آبی جاری شده ایشان آستین بالا زد و وضو گرفت، بعداً نفهمیدیم که تا ایشان نمازش تمام شد آب بود یا نبود، به هر حال ما در آن سفر یک چنین کرامتی از ایشان دیدیم»⁽¹⁾.

مقید بودن آیت الله شهید قدوسی رحمه الله

درباره وی نقل شده که وی نماز شب را برای روحانی لازم می دانست. یک شب در مسجد گوهرشاد با نگرانی خاصی می فرماید: «برایم بسیار ناگوار و غیر منتظره بود که شنیدم یکی از اساتید مدرسه (حقانی) مقید به نماز شب نیست؛ با ایشان صحبت کردم، معلوم شد سبکی معده را در شب رعایت نمی کند».

بار دیگر می فرمود: «ما وقتی در نهاوند بودیم سالی یک بار بصورت خانوادگی منزل یکی از آشنایان دعوت می شدیم، من

ص: 64

1- [1] فرازهایی از ابعاد روحی، اخلاقی و عرفانی امام خمینی، ص 57.

پس از تکرار چند نوبت دیدم همان شبی که ما در آن مهمانی غذا می خوریم نماز صبح روز بعد به آخر وقت کشیده می شود (و موفق به نماز شب نمی شویم). متوجه شدم در اموال آن شخص اشکالی وجود دارد»⁽¹⁾.

حالات شهید مطهری در نماز شب

آیت الله العظمی خامنه ای (مدظله العالی) می فرماید: ایشان (شهید مطهری) هنگامی که به مشهد می آمدند، گاهی اوقات به منزل ما وارد می شدند و اتاقی که ایشان شب ها می خوابیدند با اتاقی که من می خوابیدم یک در فاصله داشت.

ایشان همیشه وقت خواب مقید بود به خواندن قرآن؛ صدای ایشان را شنیدم که در هنگام تهجد و نماز شب خواندن گریه می کردند.

البته نماز شب خوان زیاد داریم، اما نماز شب خوانی که در آن نیمه شب با آن حال اشک بریزد و گریه کند کم داریم.

بعدها از دوستان قدیم ایشان مثل آقای منتظری و دیگران شنیدم که ایشان از همان زمان طلبگی هم نماز شب می خوانده

ص: 65

1- . یادنامه شهید آیت الله قدوسی، ص 76 و 77.

و اهل تهجد بوده است.⁽¹⁾

هم صدا شدن در و دیوار

در حالات آخوند ملا محمد کاشی رحمه الله ، استاد آقا نجفی قوچانی رحمه الله آورده اند که هر نیمه شب نمازی چنان به سوز و گداز می خواند و بدنش به لرزه می افتاد که از بیرون حجره صدای حرکت استخوان هایش احساس می شد.

روزی پس از ختم درس یکی از طلاب به مدرس آن بزرگوار آمد و گفت: «آقا، این آقا شیخ می گوید که دیشب به وقت سحر دیدم که از در و دیوار صدای «سَبَّوحٌ قَدَّوسٌ، رَبَّنَا وَ رَبِّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ» برمی آید و چون در نگرستیم دیدم که آقای آخوند به سجده این ذکر می گوید».

آخوند فرمود: «این که در و دیوار به ذکر من متذکر باشند امری نیست. مهم آن است که او از کجا محرم این راز گشته است».⁽²⁾

نماز علامه امینی رحمه الله

علامه امینی رحمه الله مدت سه شب در حرم امام رضا علیه السلام بود و

ص: 66

1- . سیمای فرزندگان، ص 230.

2- . تاریخ حکما و عرفاء متأخر بر صدر المتألهین، ص 75.

هر شب هزار رکعت نماز می خواند. به او گفتند: شما خسته نمی شوید؟ فرمود: «مگر ماهی از شنا خسته می شود، که من از نماز خسته شوم»⁽¹⁾.

عالمی که در بستر نخواستید

سید محمد باقر مشهور به (میرداماد) رحمه الله چهل سال در بستر استراحت نخواستید و در عمر پربرکتش نافله ای را از دست نداد و سال 1041 در نجف اشرف از دنیا رفت و در جوار مولای متّقیان دفن گردید.⁽²⁾

مقید بودن به نماز شب

یکی از نزدیکان امام می گوید: «پنجاه سال است که نماز شب امام خمینی رحمه الله ترک نشده؛ امام در بیماری، در صحت، در زندان، در خلاصی، در تبعید، حتی بر روی تخت بیمارستان قلب هم نماز شب می خواندند.

امام رحمه الله در قم بیمار شدند به دستور پزشکان می بایست به تهران منتقل شوند. هوا بسیار سرد بود و برف می بارید و یخبندان عجیبی در جاده وجود داشت؛ امام رحمه الله چندین ساعت

ص: 67

1- . حبیب و محبوب، ص 48.

2- . دین ما علمای ما، ص 130، به نقل از الکتی و الالقاب مادة داماد.

در آمبولانس بودند و پس از انتقال به بیمارستان قلب نماز شب خواندند.»(1)

آقا بیدار شو

حاج میرزا جواد آقای ملکی تبریزی رحمه الله می فرماید: «به خدا سوگند، من بعضی از شب زنده داران و نمازگزاران را می شناسم که در حال خفتن و به هنگام برخاستن از خواب برای به جا آوردن نماز در شب و نیمه شب و هنگام سحر؛ فرشته ای ایشان را با لفظ «آقا» از خواب بیدار کرده و ایشان با شنیدن صدای آقا از جانب آن ملک، برای بجا آوردن نماز ذکر و دعا و مناجات از بستر خواب بر می خیزند.»(2)

بیداری آخر شب از او فوت نشد

محدث قمی رحمه الله در تمام دوره سال حداقل یک ساعت قبل از طلوع فجر بیدار و مشغول نماز و تهجد بود و به عبادت آخر شب و قبل از سپیده دم اهمیت زیاد می داد و معتقد بود که بهترین اعمال مستحبی عبادت و تهجد است.

فرزند بزرگش می گوید: تا آنجا که به خاطر دارم بیداری

ص: 68

1- . فرازهایی از ابعاد روحی، اخلاقی و عرفانی امام خمینی، ص 20.

2- . اسرار الصلوة، ص 457.

آخر شب از او فوت نشد، حتی در سفرها این شیوه عملی می شد. (1)

آیت الله العظمی مرعشی نجفی رحمه الله

در احوالات آیت الله العظمی مرعشی نجفی رحمه الله آورده اند که به فرزندش وصیت کرد: «سجاده ای که هفتاد سال بر روی آن نماز شب بجا آورده ام و تسییحی از تربت امام حسین علیه السلام که با آن در سحرها به عدد دانه هایش استغفار کرده ام، با من دفن شود». (2)

شیخ عباس قمی رحمه الله

حجت الاسلام محدث زاده فرزند مرحوم حاج شیخ عباس قمی رحمه الله می گوید: «پدرم شب جمعه ای پس از نماز شب مشغول خواندن سوره « یاسین » شد، وقتی که به آیه شریفه (هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ) یعنی (این همان دوزخی است که به شما وعده داده می شد) می رسد؛ چند بار تکرار کرده مکرر می گوید: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ؛ پناه می برم به خدا از

ص: 69

1- . سیمای فرزانتگان، ج 3، ص 223.

2- . فرازهایی از وصیت نامه الهی اخلاقی آیت الله العظمی مرعشی نجفی ، ص 19.

آتش دوزخ». و چنان منقلب می شود که نمی تواند بقیه سوره را بخواند و به همان حال باقی می ماند تا اذان صبح که مشغول نماز صبح می شود». (1)

صدای گریه و ناله امام خمینی رحمه الله

یکی از علمای تهران پیش از سال 41 نقل می کند که: «شبى مهمان مرحوم حاج مصطفی خمینی رحمه الله بودم. مقدار زیادی از شب را با حاج آقا مصطفی نشستیم و صحبت و بحث علمی کردیم. تازه خوابیده بودم که یک وقت از صدای گریه و ناله ای هراسان بیدار شدم و حاج آقا مصطفی را بیدار کردم و گفتم: «مثل اینکه در همسایگی شما کسی مُرده و برایش گریه می کنند». حاج آقا مصطفی گوش داد و گفت: «صدای گریه حاج آقایم (منظور امام رحمه الله) است که مشغول نماز شب و گریه و ناله به درگاه خداست». (2)

سخنی از فرزند شهید مطهری

«آن شبی که خبر ترور را شنیدیم، همگی تا صبح بیدار بودیم، ساعت 5/2 بعد از نیمه شب بود که زنگ ساعتی که

ص: 70

1- . نماز راز دوست، ص 291.

2- . نماز راز دوست، ص 208.

ایشان را مطابق معمول برای نماز شب بیدار می کرد، به صدا در آمد، ولی دیگر او در قید حیات نبود؛ او نماز شبش را در میان خون مطهرش زودتر از موعد نماز شب در تاریکی خیابان خوانده بود» (1).

تقیّد شهید مطهری از سن تکلیف

در شرح حال آیت الله شهید مطهری رحمه الله آمده است که: او همیشه با وضو بود و به این کار توصیه می کرد؛ نسبت به انجام فرایض فرزندان خود نظارت دقیق داشت؛ بعد از نماز مغرب و عشاء سجده های طولانی بجا می آورد و از سن تکلیف به بعد هیچگاه نماز شبش ترک نشد. (2)

برخیز و نماز شب بجای آر

شهید ثالث رحمه الله می گوید: «وقتی که کاشف الغطاء رحمه الله وارد قزوین شد به منزل برادرم (ملاً محمد صالح) منزل کرد و آن مکان بوستان بزرگی بود.

میهمانان هر یک در جایی خوابیدند، من هم در گوشه باغ به استراحت پرداختم. چون پاسی از شب گذشت شیخ مرا آواز

ص: 71

1- . شاخه طوبی، ص 56.

2- . طهارت روح، ص 384.

داد: «برخیز و نماز شب به جای آر».

شیخ از من گذشت و من دیگر چشمم گرم شد. ناگاه حس کردم احوالم متغیر گشت و گویی درد دلی عارضم شد.

از شدت درد برخاستم. دریافتم این تغییر حالت به جهت آوازی است که می شنوم. از پی آن صدا و آواز روانه شدم، چون به نزدیک منبع صدا رسیدم، دیدم شیخ جعفر کاشف الغطاء رحمه الله بانهایت خضوع و خشوع و تضرع و زاری و بی قراری به مناجات با خداوند سبحان مشغول است؛ ناله پاک او آن چنان در قلب من اثر کرد که مدت 25 سال است، از پی آن ناله به نیمه شب بر می خیزم و با حضرت دوست به مناجات می نشینم. (1)

نماز ملا محمدتقی برغانی قزوینی شهید محراب

مرحوم ملا محمدتقی برغانی از روحانیونی بود که در محراب عبادت به هنگام سحر در حالی که مشغول خواندن مناجات «خمس عشر» در سجده بود، به دست فرقه بابیه به شهادت رسید.

در احوال او می نویسند: عبادت آن جناب، چنان بود که

ص: 72

1- . نماز راز دوست، ص 218.

همیشه از نصف شب تا طلوع صبح صادق به مسجد خود میرفت و به مناجات ادعیه و تضرع و زاری و تهجد اشتغال داشت و مناجات خمس عشر را از حفظ می خواند و بر این روش و شیوه پسندیده استمرار داشت تا اینکه در یکی از آن شب ها شربت شهادت نوشید.

مکرر در فصل زمستان دیده می شد که در پشت بام مسجد خود در حالی که برف به شدت می بارید، در نیمه شب پوستین بر دوش و عمامه بر سر داشت و مشغول تضرع و مناجات بود و در حالت ایستاده دست ها را به سوی آسمان بلند می کرد تا اینکه برف سراسر قامت مبارکش را از سر تا نوک پا سفیدپوش می کرد. (1)

گریه کردن شیخ عباس قمی

حجت الاسلام علی محدث زاده درباره پدرش حاج شیخ عباس قمی رحمه الله می گوید: «یک روز صبح پدرم برخاست و شروع به گریه کردن نمود. از او پرسیدم: «چرا اشک می ریزید»

فرمود: «برای اینکه دیشب نماز شب نخواندم». گفتم: «پدر جان نماز شب که مستحب است؛ واجب نیست؛ شما که ترک

ص: 73

1- . نماز راز دوست، ص 214.

واجب نکرده اید و حرامی بجا نیاورده اید؛ چرا اینطور نگرانید».

فرمود: «نگرانی من این است که من چه کرده ام که باید توفیق نماز شب خواندن از من سلب شود؟» (1)

نماز شب آن پیر 80 ساله

این خاطره مربوط به وقتی است که از عراق می خواستیم به کویت برویم. زمانی که مانع از رفتن ما شدند برگشتیم.

امام آن زمان 80 سالشان بود؛ از ساعت پنج صبح برای اینکه نجف اشرف با خبر نشوند، بین الطلوعین حرکت کردیم به سوی کویت؛ در مرز کویت ما را راه ندادند. ما برگشتیم به مرز عراق؛ در آنجا به بدترین وجه با امام برخورد کردند، حتی یک اتاق که امام استراحت بکند به ما ندادند. سرانجام امام عبایشان را انداختند در کنار یک اتاق مخروبه که آنجا بود و دراز کشیدند.

ساعت یازده- دوازده شب بود که از بغداد گفتند: «به بصره برگردید». ما به بصره برگشتیم. ساعت یک یا یک و نیم از نیمه شب به بصره رسیدیم. یک ساعتی طول کشید تا مقدمات کار را انجام بدهیم. بالاخره ساعت دو بود که امام خوابیدند؛ طولی

ص: 74

نکشید که من یک مرتبه دیدم، زنگ ساعت به صدا در آمد، وقتی ساعت را نگاه کردم، دیدم ساعت چهار بعد از نیمه شب است و امام برای نماز شب بلند شدند.

یک پیرمرد که از پنج صبح تا ساعت دو بعد از نصف شب نخوابیده، وقتی که می خواهد بخوابد برای اینکه یادش باشد ساعت را کوک می کند که برای نماز شب بیدار شود. (1)

گریه امانش را برید

مرحوم شیخ عباس قمی رحمه الله در شرح حال آقا سید صدرالدین عاملی اصفهانی رحمه الله می نویسد: «نقل شده است که شبی از شب های ماه رمضان ایشان به حرم امیرالمؤمنین علیه السلام رفت و بعد از زیارت بالا سر مقدس نشست و شروع کرد به خواندن دعای ابوحمزه ثمالی.

وقتی به جمله (الهی لا تُؤدِّبَنی بِعُقُوبَتِکَ) رسید، گریه امانش را برید و پیوسته این جمله را تکرار می کرد و گریه می کرد تا غش کرد و او را از حرم مطهر بیرون آوردند.» (2)

ص: 75

1- . نقل از حجت الاسلام والمسلمین سیداحمد خمینی در کتاب امام در سنگر نماز، دفتر 7، ص 82.

2- . ره توشه راهیان نور، ص 55.

نماز شیخ آقا بزرگ تهرانی رحمه الله

علامه شیخ آقا بزرگ تهرانی رحمه الله شب چهارشنبه هر هفته، پیاده از نجف به مسجد سهله در 10 کیلومتری نجف می رفت، و در آنجا به نماز و دعا و عبادت می پرداخت. این کار وی تا مدتی پس از رسیدن به سن 80 سالگی همواره ادامه داشت. (1)

نماز شب امام خمینی رحمه الله در هواپیما

امام حتی وقتی از پاریس به تهران می آمدند، در هواپیما نماز شب خواندند.

من یادم هست قطب نمایشان را مرتب می گذاشتند، می دیدند تکان نمی خورد؛ موضوع را به خلبان گفتیم، خلبان گفت که قطب نما در هواپیما کار نمی کند، امام از ایشان پرسید که مکه کدام طرف است؛ نشان دادند. امام به همان طرف مشغول نماز شدند. (2)

گریه امام خمینی رحمه الله

فرزند امام خمینی رحمه الله می گوید: «شبی در ماه رمضان در

ص: 76

1- . شیخ آقا بزرگ، ص 7.

2- . نقل از حجت الاسلام والمسلمین سید احمد خمینی، کتاب امام در سنگر نماز، دفتر 7، ص 71.

پشت بام خوابیده بودم، خانه ایشان یک خانه کوچک 45 متری در همسایگی ما بود، دیدم که صدایی می آید بلند شدم و متوجه شدم که آقا است که در تاریکی نماز می خواند، دست هایش را به آسمان دراز کرده و گریه می کند. برنامه عبادی ایشان در ماه رمضان این بود که شب تا صبح نماز و دعا می خواندند و بعد از نماز صبح و مقداری استراحت، صبح زود برای کارهایشان آماده بودند» (1).

هشدار کاشف الغطاء رحمه الله به فرزندش

در حالات آیت الله کاشف الغطاء رحمه الله آمده که در یکی از شب ها برای تهجد برخاست. فرزند جوانش را از خواب بیدار کرد و فرمود: «برخیز به حرم مطهر مشرف شده و آنجا نماز بخوانیم».

فرزند جوان که برخاستن از خواب در آن ساعت شب برایش دشوار بود در مقام اعتذار بر آمده و گفت: «من اکنون مهیا نیستم، شما منتظر من نباشید، بعد مشرف می شوم».

فرمود: «نه، من اینجا ایستاده ام، برخیز، مهیا شو که با هم برویم». آقازاده به ناچار از جا برخاست و وضو ساخت و با هم

ص: 77

به راه افتادند. کنار در صحن مطهر که رسیدند آنجا مرد فقیری را دیدند نشسته و گدایی می کند؛ آن عالم بزرگوار ایستاد و رو به فرزندش فرمود: «این شخص در این وقت شب برای چه این جا نشسته است؟» گفت: «برای تکدی از مردم». فرمود: «آیا چه مقدار پول ممکن است از طرف رهگذران عاید او گردد.»

گفت: «شاید حدود یک تومان (به پول فعلی ما).»

فرمود: «درست فکر کن ببین این آدم برای یک مبلغ بسیار اندک کم ارزش دنیا، آن هم محتمل، در این وقت شب از خواب و آسایش خود دست برداشته و آمده در این گوشه نشسته و دست تذلل بسوی مردم دراز کرده است. آیا تو به اندازه این شخص اعتماد به وعده های خدا درباره شب خیزان و متهمان نداری که فرموده است: «فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ...» (1).

گفته اند آن فرزند جوان از شنیدن این گفتار از آن دل زنده و بیدار، آن چنان تکان خورد و تبتّه یافت که تا آخر عمر از شرف سعادت بیداری آخر شب برخوردار بود و نماز شبش ترک نشد. (2)

ص: 78

1- . سوره سجده/17.

2- . شب مردان خدا، ص 44؛ دین ما علمای ما، ص 14.

1. قرآن کریم
2. تفسیر موضوعی قرآن، آیت الله جوادی آملی
3. بحار الانوار، علامه مجلسی
4. چهل حدیث، امام خمینی (ره)
5. تفسیر نمونه، ناصر مکارم شیرازی
6. تفسیر منهج الصادقین، ملافتح الله کاشانی
7. اسرار الصلوه، میرزا جواد ملکی
8. رساله لقاءالله، میرزا جواد ملکی
9. مستدرک الوسائل، میرزا حسین نوری
10. اصول کافی، شیخ کلینی
11. وسائل الشیعه، شیخ حرّ عاملی
12. لغتنامه، علی اکبر دهخدا
13. ارشاد القلوب، دیلمی
14. مقتل الحسین، سید عبدالرزاق مقررّم
15. تفسیر نورالثقلین، الحویزی
16. ثواب الاعمال، شیخ صدوق
17. مفاتیح الجنان، شیخ عباس قمی
18. سفینه البحار، شیخ عباس قمی

19. شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید
20. یادها و یادگارها، علی تاجدینی
21. وحید بهبهانی، علی دوانی
22. سیاحت شرق، آقا نجفی قوچانی
23. سیمای فرزندگان، رضا مختاری
24. قصص العلماء، میرزا محمد تنکابنی
25. مهر تابان، حسینی تهرانی
26. شهید قدوسی، مقالات و مصاحبه ها
27. طهارت روح، حسین واعظی نژاد
28. شیخ آقا بزرگ، محمدرضا حکیمی
29. حبیب و محبوب، مؤسسه فرهنگی قدر ولایت
30. امام در سنگر نماز، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام
31. ره توشه راهیان نور، دفتر تبلیغات اسلامی
32. پرتوی از اسرار نماز، محسن قرآنتی
33. بوی عشق در فرهنگ شب زنده داری، یوسفعلی یوسفی
34. تاریخ حکما و عرفاء متأخر، صدوقی سُها
35. سیمای زینب کبری، علی اکبر بابازاده
36. پرسش پیرامون حماسه کربلا، تقدّسی نیا
37. عوالم العلوم، بحرانی

38. محجه البيضاء، فيض كاشاني

39. رياحين الشريعة، ذبيح الله محلاتي

40. زينب بنت الامام اميرالمؤمنين، عبدالعزيز سيدالاهل

41. جلاء العيون، سيد عبدالله شبر

42. دين ما علمای ما، محمد مهدي تاج لنگرودي

43. فراهایی از ابعاد روحی، اخلاقی و عرفانی امام خمینی

44. فراهایی از وصیتنامه الهی اخلاقی آیت الله العظمی مرعشی نجفی

ص: 81

بسمه تعالی

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید، این برای شما بهتر است اگر بدانید.

(توبه : 41)

چند سالی است که مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه موفق به تولید نرم افزارهای تلفن همراه، کتاب خانه های دیجیتالی و عرضه آن به صورت رایگان شده است. این مرکز کاملاً مردمی بوده و با هدایا و نذورات و موقوفات و تخصیص سهم مبارك امام علیه السلام پشتیبانی می شود.

برای خدمت رسانی بیشتر شما هم می توانید در هر کجا که هستید به جمع افراد خیراندیش مرکز بپیوندید.

آیا می دانید هر پولی لایق خرج شدن در راه اهلبیت علیهم السلام نیست؟

و هر شخصی این توفیق را نخواهد داشت؟

به شما تبریک میگوئیم.

شماره کارت :

6104-3388-0008-7732

شماره حساب بانک ملت :

9586839652

شماره حساب شبا :

IR390120020000009586839652

به نام : (موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه)

مبالغ هدیه خود را واریز نمایید.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

